Тоғаев Т.М.

АШУРАЛИ ЗОҲИРИЙ ВА УНИНГ ТИЛШУНОСЛИК МЕРОСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ

Тоғаев Тўлқин Маманазарович

АШУРАЛИ ЗОҲИРИЙ ВА УНИНГ ТИЛШУНОСЛИК МЕРОСИ

Монография

“Nodirabegim” нашриёти
Тошкент – 2021

КБК: 83.3(5Ўзб)
Т 73
УЎК: 821.512.133.09

ISBN 978-9943-6941-6-3

Тоғаев Тўлқин Маманазарович.
Ашурали Зоҳирий ва унинг тилшунослик мероси [Матн] : монография / Т.М. Тоғаев. - Тошкент: Nodirabegim, 2021. – 136 б.

Масъул муҳаррир:
Ҳ.Дадабоев, филология фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:
С.Аширбоев, филология фанлари доктори, профессор
Р.Жомонов, филология фанлари номзоди, профессор

Ушбу монография ўзбек жадидчилик ҳаракатининг кўзга кўринган вакили Ашурали Зоҳирийнинг ҳаёти, ижтимоий-сиёсий фаолияти ва лингвистик меросини ўрганишга бағишланган. Хусусан, маърифатпарварнинг ўтган аср 10-20-йилларидаги матбуот, матбачилик, мактаб-маориф, тилшунослик, бадиий адабиёт ва бошқа маданий-маърифий жабҳаларидаги хизматлари кўрсатилди ва баҳоланди. Олимнинг алифбо-имло, адабий тил муаммолари, луғатчилик соҳасига тааллуқли ишлари атрофлича тадқиқ этилади. Китобда ўзбек илмий тилшунослигининг шаклланиш ва ривожланиш жараёни Ашурали Зоҳирий линвистик мероси мисолида ёритиб берилди.

Монография тилшунос олимлар, тилшунослик илми билан шуғулланувчи тадқиқотчилар, магистрантлар ва талабалар, умуман, филология соҳаси вакилларига мўлжалланган.

Монография Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети Кенгашининг 2020 йилдаги 3-сонли мажлис қарорига мувофиқ нашрга тавсия этилган

© Т.М. Тоғаев.
© "Nodirabegim" нашриёти, 2021.

МУНДАРИЖА

Кириш........ 4

I БОБ. Ашурали Зоҳирий ва 20-йиллар ўзбек тилшунослиги........ 8
1.1. Ашурали Зоҳирий тилшунослик меросининг ўрганилиши........ 8
1.2. Ашурали Зоҳирийнинг 20-йиллар ўзбек тилшунослигида тутган ўрни........ 16

II БОБ. Ашурали Зоҳирийнинг лингвистик қарашлари........ 26
2.1. Ашурали Зоҳирийнинг «Имло» дарслиги........ 26
2.2. Ашурали Зоҳирий ва ўзбек пунктуацияси........ 39
2.3. Ашурали Зоҳирий ва ёзув ислоҳоти........ 57
2.4. Ашурали Зоҳирий тил, имло ва атама ҳақида........ 68

III БОБ. Ашурали Зоҳирий – луғатшунос........ 78
3.1. «Русча -ўзбекча мукаммал луғат»нинг юзага келиши ва унинг ўзига хос хусусиятлари........ 78
3.2. Сўзма-сўз ўгирилган сўз ва бирикмалар........ 84
3.3. Луғат мақолаларига киритилган ўзгартишлар........ 89
3.4. «Русча-ўзбекча мукаммал луғат»даги иборалар таржимаси........ 100
3.5. Таржима жараёнида А. Зоҳирий томонидан луғатга биринчи марта олиб кирилган сўз ва бирикмалар........ 105
3.6. Таржима жараёнида А. Зоҳирий томонидан йўл қўйилган хато ва камчиликлар........ 112

ХУЛОСА........ 118
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР........ 121